

This programme is funded
by European Commission

תוכנית MED לסיוע להעצמת תחום התרבות במדינות דרום הים התיכון

המחלקה לסיוע טכני

ISRAEL COUNTRY REPORT

BY: EYTAN SHOUKER

© הדוח נכתב ע"י איתן שוקר, פברואר, 2015

ניתן לצטט מתוכו תוך מתן קרדיט לכותב

לשאלות או הערות: eytan@shouker.co.il

את הדו"ח באנגלית אפשר לקרוא [כאן](#)

תוכן עניינים

.....	רקע	.1
.....	מבוא	.2
	סקירה ביקורתית של מצב התרבות בישראל	.3
.....	3.1 מטרות כלליות, עקרונות ואסטרטגיות	
.....	3.2 ממשל	
.....	3.3 חקיקה	
.....	3.4 מוסדות ושחקנים בחברה האזרחית	
.....	3.5 תשתיות	
.....	3.6 חינוך והדרכה	
.....	3.7 קהל, פרקטיקות של קהל מזדמן ושוחרי תרבות	
.....	3.8 טבלת ניתוח של בעלי העניין במגזר התרבותי	
.....	3.9 ניתוח חוזקות, חולשות, הזדמנויות ואיומים במגזר התרבותי	
.....	אתגרים	.4
.....	מסקנות והמלצות	.5

This report has been produced with assistance of the European Union. The content of this report is the sole responsibility of the Technical Assistance Unit of the Med Culture Programme. It reflects the opinion of contributing experts and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.

The Med Culture Project is implemented by the Consortium led by HYDEA S.p.A. (Italy) in partnership with TRANSTEC SA (Belgium), L'INSTITUT NATIONAL DE L'AUDIOVISUEL (France) and the ROYAL FILM COMMISSION OF JORDAN (Jordan).

הדו"ח נכתב מנקודת המבט של האמנים היוצרים; כותב הדו"ח הוא אמן רב תחומי, יו"ר איגוד האמנים החזותיים בישראל מ-2008 עד 2012 וחוקר בתחום מדיניות התרבות בישראל, בעיקר בתחום האמנות הוויזואלית. הדו"ח נשען, בין היתר, על מחקר שערכתי עם עו"ד נורית אשר-פנינג: [היבטים כלכליים וחוקתיים הקשורים לתחום האמנות הפלסטית ומעמדו של האמן](#). במחקר נחשפתי למקורות מידע רבים, רשמיים ולא רשמיים, שנאספו מדו"חות ציבוריים, מראיונות ובעבודת שטח. בימים אלה אני עובד עם שני חוקרים נוספים על מחקר לבחינת מודלים שיאפשרו שגשוג של היצירה העצמאית והקהילתית במרחב הציבורי. אציין שהדו"ח מושפע מזהותי: מהיותי "שחקן" בשדה האמנות, מזרחי ובעל עניין אישי וציבורי סובייקטיבי בנושא.

בתחומי תרבות רבים בישראל, הן היוצרים והן הממסד האמנותי והציבורי נושאים עניהם אל התרבות המערבית האירופית והצפון-אמריקאית כאל סטנדרט אסתטי רצוי. היוצרים, הממסד הציבורי והתמיכה הפרטית מושפעים מתרבות זו, ומתייחסים אליה כאל קאנון תקני. ייתכן שמסיבה זו פעמים רבות העתיק הממסד מנגנונים, קריטריונים ותבחינים מהמערב ללא התאמה לתרבות הים תיכונית, למסורת המקומית, למגזרים שמוצאם בארצות ערב (Arab Nation), וכן ללא הלימה למצב הכלכלי והחברתי של מדינה מתפתחת. יתר על כן, פעמים רבות הממסד שאל (Adopted) מנגנונים אלה תוך השמטה של מנגנוני משנה, שבמקור סיפקו מערכת תמיכה ביוצרים עצמם ומעטפת שתאפשר לתרבות לשגשג.

אני מעוניין להקדים את המאוחר, וכבר בשער ראשון זה של ההקשר (Context) להציג את התרבות בישראל באופן הבא: המדינה רואה בתרבות מותרות, פריבילגיה אליטיסטית, שבמציאות הביטחונית-כלכלית הנוכחית מתחרה בתקציבים חיוניים והכרחיים כמו ביטחון, חינוך, בריאות ורווחה. משרד התרבות נדד לאורך השנים ממשרד למשרד, כנספח למשרד המדע, הספורט והחינוך. תקציב התרבות עומד על כ- 0.17% מתקציב המדינה, כשישית (1/6) מהממוצע במדינות האיחוד האירופי. המדינה מתנערת מהתרבות ומייבשת אותה, והממסד התרבותי, בצר לו, מתנער בתורו מהיוצרים או דוחק אותם לשוליים. המיין-סטרים דוחק את הפרינג' אל מחוץ לשוליים, ההגמוניה דוחקת את המיעוט לייאוש. ולמרות כל זאת מתרחש נס, והיצירה פורחת.

מובן שהפרשנות שהצגתי כאן הובילה אותי לקחת על עצמי את התפקיד המחייב והמאתגר של מיפוי וניתוח מדיניות התרבות בישראל. מבחינתי זו הזדמנות מרתקת להיות שותף ליצירת מאגר ידע ולפיתוח דיאלוג בין עמיתיי ממדינות דרום אגן הים התיכון, תחת מטרייה אירופית. אני מאמין שהפלטפורמה הזו תאפשר ליזמה לתרום הן ליוצרים והן לממסד באזורנו. אני משוכנע שהליווי והניסיון העשיר שנצבר במדינות איחוד האירופי יאפשרו לכולנו למצוא מנגנונים מדויקים יותר, שיעצימו את היוצרים ויעודדו את שגשוגה של התרבות.

התרבות בישראל, כמו במקומות אחרים בעולם, היא תמהיל של תחומים שנהנים ממעמד והכרה ושל תחומים שזוכים לתמיכה והכרה מועטות, אם בכלל. תחום התיאטרון, לדוגמה, מקבל כ-30% מכלל התקציב הממשלתי לתמיכה בתרבות. מוזיאונים לאמנות ואמנות פלסטית, לעומת זאת, מקבלים יחד כ-5.6% מכלל התמיכה. גם בתוך כל תחום יש היררכיה של הכרה ותמיכה. לדוגמה, בתחום התיאטרון יש פער גדול מאוד בין המשאבים המופנים לתיאטרון הרפרטוארי לבין התמיכה, האפסית כמעט, בתיאטרון פרינג'. פערים נוספים באים לידי ביטוי בהבטיים גיאוגרפיים וחברתיים, כמו הבדלים בתמיכה בתרבות במרכז לעומת הפריפריה, או חוסר תמיכה ביוצרים מקבוצות אתניות שונות שאינן מזוהות עם היצירה המרכזית – יצירה מזרחית, ים-תיכונית, ערבית, רוסית, אתיופית וכו'.

לאורך השנים נערכו כמה דו"חות בנושא מדיניות תרבות. חלקם הוזמנו על ידי משרד התרבות, אחרים על ידי קרנות פרטיות המקדמות תחומי חברה ותרבות, וכן על ידי גופים כגון מועצת הפיס לתרבות ואמנות (Lottery). רוב הדו"חות נשענים על נתונים הנגזרים מתוך דו"חות של מוסדות התרבות וראיונות עם הדרג הניהולי, ומסקרים על הרגלי צריכת התרבות בישראל. קולם של היוצרים עצמם, מחוללי היצירה, עמוד התווך שעליו מוקמים הפיגומים של מוסדות התצוגה וההנגשה לקהל – כמעט ואיננו נשמע בדו"חות הללו. כך מתקבלת לאורך שנים תמונת מצב מעוותת, המוגשת למשרד התרבות. מובן שיש חשיבות גדולה בניתוח ובהבנת הצרכים והמשאבים העומדים לרשות התיאטראות, להקות המחול, המוזיאונים, הגלריות הציבוריות והפרטיות, התזמורות, הוצאות הספרים ומפיקי הקולנוע. אולם לא תמיד הצרכים של גופי ההנהלה המגישים את הנתונים שעליהם מתבססים הדו"חות חופפים לצרכים של היוצרים עצמם. חלוקת המשאבים הכספיים או שאלות של רייטינג לעומת איכות, מיינסטרים לעומת פרויקטים ניסיוניים, סביבת העבודה ותנאי היצירה – בכל אלה לא פעם משתקפים אינטרסים שונים ואף סותרים של האמנים היוצרים לעומת הגופים המנהלים. בדו"ח זה ביקשתי לשים את צרכי האמנים היוצרים במרכז, תוך הסתכלות רחבה על כלל בעלי העניין (Stakeholders) בתחום התרבות.

כדי לייצג נאמנה את קולם של היוצרים בתחומי התרבות השונים הכנתי שאלון, שאותו הפניתי לכ-20 איגודי יוצרים והתארגנויות מכל תחומי התרבות. מצאתי לנכון לאפשר לכמה שיותר יוצרים מתחומי מדיה שונים וממגוון סוגות (ז'אנרים) להשמיע את קולם ישירות. מתוך השאלונים ניסיתי לחלץ מגמות משותפות לצד צרכים פרטניים של כל תחום.

אציין שכחודש לפני מסירת דו"ח זה, נחתם הסכם בין משרד התרבות, המטה להצלת התרבות ומשרד האוצר, להרחבת תקציב התרבות לשנת 2015 בשיעור של כ-20% (כלומר התקציב יגדל מ-0.17% ל-0.2% מתקציב המדינה). בתקופה בה מושת קיצוץ רוחבי על כל משרדי הממשלה, זה בהחלט הישג מעודד שעומד לזכות שיתוף פעולה נדיר בין איגודי היוצרים, מוסדות התרבות וצמרת משרד התרבות.

3. סקירה ביקורתית של מצב התרבות בישראל

3.1 מטרות כלליות, עקרונות ואסטרטגיות

אעסוק בנושא משלוש נקודות מבט: מדיניות התרבות, מצב היצירה ומצב היוצרים.

מדיניות התרבות

מדיניות התרבות בישראל השתנתה רבות לאורך 66 שנות קיומה של ישראל כמדינה ריבונית. אפשר לומר שהממשל בכלל, ומשרד התרבות בפרט, פיתחו את נושא מדיניות התרבות כחשיבה אסטרטגית רחוקת טווח רק בשני העשורים האחרונים. הנה כמה נקודות ציון לשינוי:

1. ב-1997 הגיש התיאטרון הארצי לנוער עתירה לבג"צ בגין אפליה בתקצובו. בג"צ כפה על משרד התרבות (אז חלק ממשרד החינוך) לקבוע קריטריונים ברורים ושקופים לתמיכה במוסדות תרבות.
2. ב-1999 פורסם דו"ח ברכה על מדיניות התרבות וקיבע את החשיבות של תבחינים וקריטריונים ברורים לתמיכה.
3. בעקבות ניכוסן של תפיסות ניאוליברליות במשרד האוצר (בשנות ה-90 של המאה הקודמת) פתחה הממשלה בבולמוס הפרטה, מלאה או חלקית, של שירותים חברתיים, בהם מוסדות תרבות ומתנ"סים. הממשלות ציפו שהתרבות תתנהל כחלק מהשוק הכלכלי, במינימום התערבות מצד המדינה.

הניסיון להפריט את התרבות הוביל לשינוי בקרב מוסדות תרבות ומוסדות המספקים שירותי תרבות, שנאלצו להתחיל לחשוב במונחים כלכליים. מצד אחד הם נאלצו להיות מקצועיים יותר ולהתייעל, ומצד שני התכנים והפעילויות החלו להיות מושפעים משיקולי רייטינג ומשיקולים כלכליים גרידא. מאמצע שנות האלפיים הסתמנה התפכחות מסוימת של קובעי מדיניות בממשל, והתחילה לחלחל התפיסה שתחום האמנות והתרבות מחייב התערבות של המדינה, וכן תקצוב וסבסוד. הממשלה החלה להפנים שמבחינה כלכלית יש להתייחס לתרבות ככשל שוק המחייב התערבות.

בשנים האחרונות מועצת התרבות, המייעצת לשרת התרבות, חידדה את הקריטריונים לתמיכות. לדעתי חלוקת התקציבים נמצאת בשלב שבו יש נכונות לשמוע את הצרכים של היוצרים השונים ובהתאם לערוך תיקונים לחלוקת תקציב צודקת. לא מעט תחומים דורשים תיקון, בהם האמנות הפלסטית, קבוצות של יוצרים עצמאיים ופרינג', וכן דרושה אפליה מתקנת לעידוד יצירה בתחומי התרבות הערבית. אני מעריך שיש סיכוי לשינויים מתקנים בעשור הקרוב.

מצב היצירה

- איכותה ונפחה של היצירה בישראל מפתיעים. יחסית לתקצוב הזעום שיש לתחום ברמה העירונית והממשלתית, כולל תמיכת מפעל הפיס ותרומות פרטיות – יש מגוון של יצירה איכותית ברוב תחומי המדיה.

- רוב היצירה המקצועית מתרכזת בשלוש הערים הגדולות: תל אביב, ירושלים וחיפה. הפריפריה שופעת יצירה בתחום שאפשר להגדיר חובבני או סמי-מקצועי, אולם בשנים האחרונות, בין היתר הודות לתקציבים ייעודיים, מתפתחת יצירה מקצועית משמעותית גם בפריפריה.
- מספר מוסדות הלימוד הגבוהים לאמנות גדל, ונפתחות בהם מחלקות חדשות. ובכל שנה יוצאים לשוק מאות עד אלפי סטודנטים שלמדו אמנות ועיצוב. עם זאת, בשל מדיניות המועצה להשכלה, התקציב המופנה למדעי הרוח ולמחלקות לאמנות מצטמצם והולך. כתוצאה מכך המחלקות לאמנות קטנות ונמצאות כל הזמן בסיכון לסגירה עקב קשיים כלכליים, ואמנים-מרצים מפוטרים תדירות.
- ההרשמה לבתי הספר הגבוהים לאמנות מושפעת, בין היתר, מתנודות במצב הכלכלי בישראל. בשנים האחרונות אחוז הנרשמים ללימודים הצטמצם, אולם לא במידה קיצונית.
- בתחומי מדיה מסוימים יש פריחה של מיזמים מסחריים (בתמיכה ציבורית מינימלית) כגון "צבע טרי" (אמנות ויזואלית). לעומת זו בשנים האחרונות התיאטרון המסחרי כמעט נמחק, ואילו התיאטראות הרפרטואריים הנתמכים ציבורית נאלצים להעלות בעיקר הפקות המזהות כמסחריות.
- הקולנוע הישראלי מצליח להפיק בשנים האחרונות סרטים איכותיים שהם גם מצליחים מסחרית.
- בתחום הספרות, בישראל רואים אור מדי שנה כ-6,000 כותרים חדשים, רק מעט פחות ממספר הכותרים הרואים אור בצרפת, לדוגמה.
- המוזיקה הפופולרית פורחת, מועלות לא מעט הפקות קלאסיות, הזמר המזרחי מתקבל למיין-סטרים.
- השפעה מתחומי המוזיקה, התיאטרון, המחול והאמנות הפלסטית מחלחלת יותר ויותר לתרבות המקומית, המזרח תיכונית והצפון-אפריקאית.
- בתחום המחול גדל התקציב בעשור האחרון במאות אחוזים, והוביל לפריחה בתחום, הניכרת בהיקף הפעילות וההופעות של להקות מחול ישראליות בארץ ובחו"ל.

מצב היוצרים

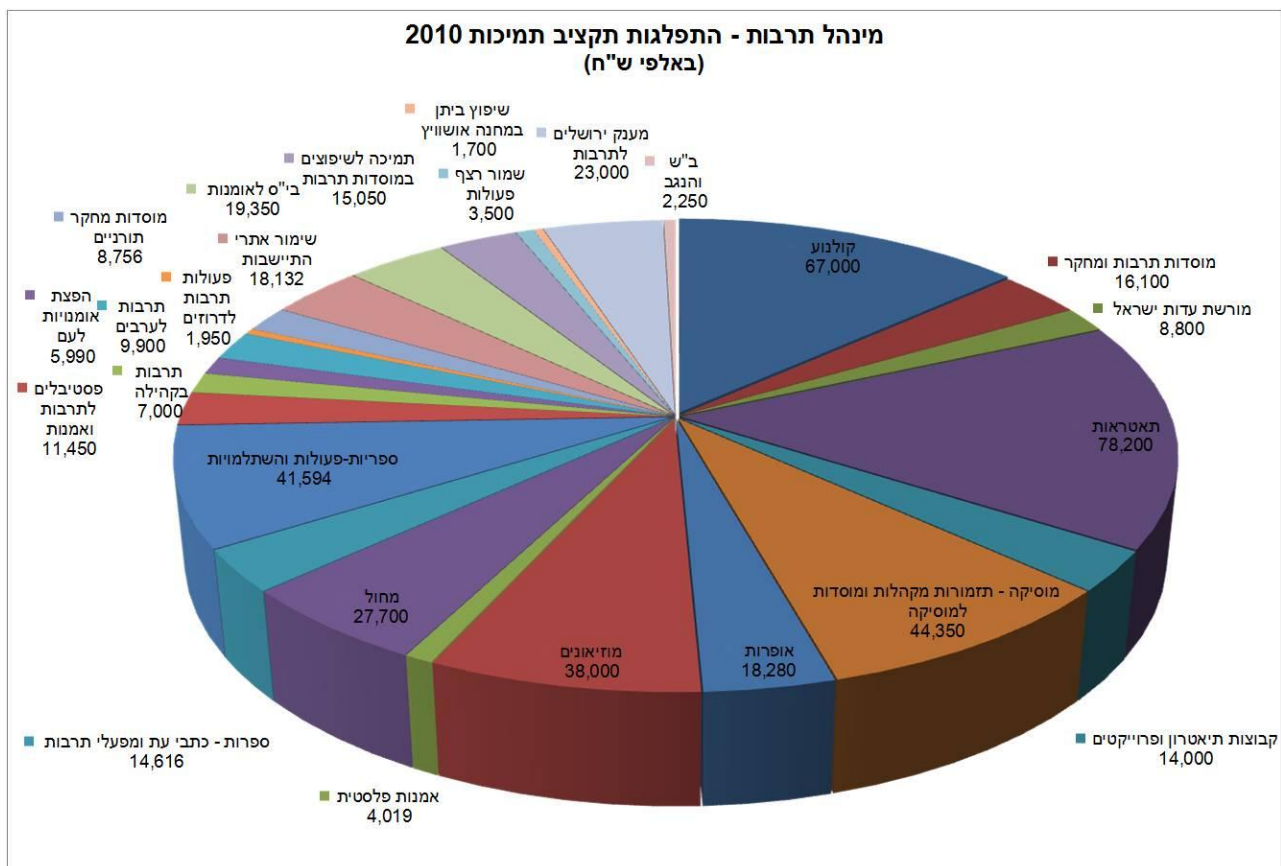
- היוצרים בישראל מסבסדים למעשה את התרבות. היוצרים ומשפחותיהם הם צרכני התרבות הגדולים ביותר. המושג "שכר אמן" (Honorarium, Artist Fee) אינו מקובל בארץ זוכה להרמת גבה. הציבור והממסד רואים בעצם החשיפה של היצירות מעין תשלום לאמן. נוצר מצב אבסורדי, לדוגמה: פסל המציע פסל במסגרת מכרז עירוני למרחב הציבורי אינו יכול להכניס לתקציב ההוצאות את שכרו. ההחזר שיאושר הוא עבור חומרים או תשלום לבעלי מקצוע פריפריאליים כמו מסגרים, נגרים וכו'. בשנים האחרונות מסתמן שינוי תפיסה הדרגתי בנושא, אך בהיעדר חקיקה – גופים ציבוריים אינם רואים חובה לשלם שכר עבודה לאמנים. האמנים עצמם, למרות התרעמותם, נוטים לבלוע את הגלולה המרה ולהתגבר על המכשול, למשל בניסיון להעמיס מעט בסעיפי ההוצאות על החומרים כדי לקבל תגמול עקיף על עבודתם, שהרי ללא תצוגה – לא יזכו להכרה ולא יקבלו כלל אפשרות ליצור. למרות השינויים ההדרגתיים בקריטריונים לתקצוב של מוסדות התרבות, עדיין רוב תקציבם (הזעום) מופנה לניהול, ליחסי ציבור ולאחזקת התשתיות. לדוגמה, זו השנה הראשונה שמשדד התרבות חייב את מפיקי פסטיבל תיאטרון עכו לשלם שכר לשחקנים בעבור הופעתם. מובן שזמן החזרות עדיין אינו זוכה לתגמול; גלריות ציבוריות ספורות בלבד משלמות לאמנים תמלוגים או תשלום אחר בגין הצגת עבודותיהם בתערוכות אמנות; בתחום המוזיקה אין כמעט תמיכה ביוצרים שאינם

מתחום המוזיקה הקלאסית; נגני תזמורות משתכרים בדרך כלל שכר מינימום שאינו מספיק לפרנסתם ומאלץ אותם להחזיק משרה נוספת; בתחום המוזיקה העצמאית (פופ, רוק, אלקטרוני וכו') מוזיקאים מעטים יכולים לכלכל את עצמם מהופעות. בעידן ההורדות הפיראטיות, מכירת דיסקים מניבה הכנסה זניחה. בהיעדר תשתיות ציבוריות מסובסדות, המוזיקאים נאלצים לשכור חללי חזרות מאנשים פרטיים, לערוך הקלטות באולפני סאונד, או לחלופין לרכוש מערכות הקלטה בעצמם; בתחום הספרות, סופרים מעטים יכולים לשרוד מתגמולים. למרות אחוז הרכישה הגדול של ספרים בישראל, האוכלוסייה הקוראת עברית היא מצומצמת במונחים של הוצאה לאור. בהיעדר תמיכה תקציבית בשירה, משוררים נאלצים להשתתף במימון ההוצאה לאור של ספריהם ולממן את התחום; בתחום המחול, הודות להגדלת התקציבים, רקדנים בלהקות הנתמכות על ידי משרד התרבות החלו לקבל תשלום גם על חזרות.

הגוף הממונה על התרבות במשרד התרבות והספורט הוא מנהל התרבות. תקציבו של המנהל נמוך פי 5-6 מזה של מקבילותיו באירופה. נכון להיום, תקציב מנהל התרבות אינו יציב, ונתון לתנדודות וללחצים פוליטיים.

המנהל פועל בתחומים הבאים:

- סיוע למוסדות וליוצרים בתחום התרבות בקיום פעילות שוטפת, יוזמות, פעולות, אירועים, פסטיבלים לאמנות והכשרה אמנותית מקצועית.
- העמדת כלים לביטוי האמנות לסוגיה.
- קביעת קריטריונים לתמיכה, להקצאת משאבים ולסיוע בפתרון בעיות ומשברים במוסדות השונים.
- הענקת פרסים לקידום ולעידוד האמן היוצר והמבצע.
- תמיכה במוסדות תרבות ואמנות וטיפול בבקשות המוגשות מדי שנה לתמיכה במוסדות ובפרויקטים.

¹תרשים מתוך המצגת שהוצגה ע"י גב' עידית עמיחי, מנהלת תחום תרבות ואמנות במנהל התרבות. יצוין כי סעיף "מוזיאונים מתייחס לכלל 56 המוזיאונים המוכרים בישראל (2010) הכוללים מוזיאונים לטבע, ארכאולוגיה, וכד' לצד מוזיאונים לאמנות

במקביל למנהל התרבות הוקמה, מכוח חוק התרבות והאמנות, המועצה הישראלית לתרבות ואמנות, כגוף סטטוטורי התנדבותי. תפקיד המועצה לייעץ לממשלה ולשר/ת התרבות והספורט בתחומי התרבות והאמנות ולפעול לקידום חיי היצירה והרוח במדינת ישראל. המועצה מציעה לשר/ת התרבות תכנית רב-שנתית למדיניות בתחומי התרבות והאמנות, לרבות תמיכה במוסדות התרבות והאמנות, יוזמות, פעולות ומפעלים לעידוד ולקידום היצירה והאמן.

לצד המועצה יש במנהל מדורים מקצועיים: מוזיקה, תיאטרון, מחול ואמנות בין-תחומית, ספרות, אמנות פלסטית, קולנוע, בתי ספר לאמנות, מוזיאונים, ספריות, תרבות ערבית, תרבות דרוזית וצ'רקסית, תרבות בקהילה וחובבים, מחקר ומורשת, זמר עברי ופסטיבלים. מנהל התרבות אינו תומך ביוצרים, אלא במוסדות התרבות. התמיכה הישירה ביוצרים מוגבלת לפרסים (החייבים במס הכנסה) ולמלגות ספציפיות של אמן בקהילה.

לדעתי יש לבחון את הרכב חברי מועצת התרבות ולוודא כי יתקיים בה ייצוג צודק יותר של הייצוג היוצרים מתחומי התרבות השונים, של נשים ושל מגוון המגזרים בחברה.

Percentages of Support for Cultural Institutions in Israel, 2010²

תיאטרון	מוזיאונים	תזמורות	מחול	2010
29%	18%	25%	35%	תמיכה ממשלתית
11%	15%	12%	7%	רשויות מקומיות
<1%	1%	0%	<1%	מגזר ציבורי
40%	34%	38%	41%	סך הכול תמיכה ציבורית

¹ על פי מחקרם של שוקר בשיתוף עו"ד אשר-פניג (2010) חלוקת העוגה באחוזים על פי התחומים התפלגה כך: תיאטרון 20%, מוזיקה 12%, קולנוע 12%, מחול 6.5%, אופרה 3.5%, אמנות פלסטית+מוזיאונים לאמנות 5.9%.

² Data from the Ministry of Culture

53%	29%	47%	40%	הכנסה עצמית ממכירת כרטיסים
3%	29%	9%	8%	הכנסה מתרומות
4%	7%	6%	11%	הכנסות אחרות
100%	99%	100%	100%	סך הכול
5,034,934	4,713,644	1,478,386	547,560	סך הכול מבקרים 2010

רשויות מקומיות

עיקר ההוצאה התקציבית בתחום התרבות במדינת ישראל היא מטעם הרשויות המקומיות. ב-2013 עמד תקציב התרבות בישראל על 640 מיליון ₪. לעומת זאת, ההוצאה ברשויות המקומיות תחת סעיף תרבות עמדה על כ-2.4 מיליארד ₪. על הרשויות מוטלת המלאכה של קיום אירועי התרבות, עבודה עם ארגוני ומוסדות התרבות הפועלים בשטחן ופעילות מול משרד התרבות והספורט בפרויקטים משותפים. למרות תקציבי העתק שמשיקות הרשויות המקומיות בתרבות והאחריות הגדולה המוטלת עליהן בתחום זה, ברבות מהרשויות אין מנהל מחלקת תרבות במשרה מלאה אשר תפקידו לפקח על תקציבי התרבות, לנהל אותם ולקבוע את סדר העדיפויות התרבותי ברשות. במרץ 2014 הוגשה הצעת חוק להסדרת תפקיד מנהל מחלקת תרבות ברשויות המקומיות.

3.3 חקיקה

בהיעדר מסורת תרבותית של מאות שנים שבמסגרתה האמנות והתרבות מוטמעות במארג החברתי והכלכלי, הן של המדינה והן של הסקטור הפרטי, נולד בישראל הכרח ליצירת תנאים הולמים להתפתחות התרבות והאמנות על ידי

חקיקה ורגולציה. אציג שלושה מקרי מבחן, שמהם אפשר ללמוד על ההשלכות התרבותיות המהותיות הנגזרות מחקיקת חוק או מביטולו.

1. אחוז אחד (1%) לטובת האמנות בפרויקטים של בנייה במרחב הציבורי

מדינות רבות בעולם נדרשו לנושא הצבתם של חפצים ויצירות אמנות בפרויקטים של בנייה ציבורית. יש הסדרים בתחום זה, בין היתר, ב-27 מדינות בארצות הברית, בבריטניה, בהולנד, בקנדה ובגרמניה. במדינות נוספות יש הסדרים במסגרת מקומית במקום ארצית (למשל במערב אוסטרליה או בפאלו אלטו שבקליפורניה). במקרים רבים הסדרים אלה מכונים One Percent for the Art Scheme (אחוז למען אמנות) ובהתאם נקבע כי אחוז אחד מתקציבו הכולל של פרויקט הבנייה יועד למטרת רכישה והצבה של אמנות במתחם הציבורי. מדינות מסוימות אף הרחיבו את התקנות כך שהתקציב יאפשר קיום תערוכות מתחלפות במרחב הציבורי.

על פי רוב, ההסדרים בעולם מציינים שתי מטרות מוצהרות עיקריות:

1. פיתוח תרבותי/סביבתי
2. תמיכה וקידום של פעילות אמנותית מקומית

אפשר לציין מטרות נוספות להסדר שכזה:

1. קידום נגישות לאמנות
2. פיתוח אטרקציה תיירותית
3. החדרת האמנות העכשווית לחיי היום יום
4. הגברת תעסוקה בקרב אמנים
5. חידוד מודעות הציבור לאמנות
6. יצירת שותפויות בין אמנים, אדריכלים ומעצבים

מעניין לציין שמחקרים מראים שרכישת יצירות אמנות מתגמלת מבחינה עסקית. גופים פרטיים וציבוריים (בנקים וחברות אחרות) שרכשו עבודות אמנות מדווחים על השקעות מוצלחות יותר מהשקעה במניות.

הסדר שכזה אינו קיים כיום בישראל. בשנות ה-90 נקבעה בתל אביב תקנה שלפיה נדרשו יזמים המקימים פרויקטים בעלי אופי ציבורי או מבני מגורים גדולים לשלב בהם יצירת אמנות בערך של אחוז אחד מעלות הבנייה. התקנה קבעה כי יש לקבל הנחיה ואישור של ועדת הפיסול והאנדרטאות של עיריית תל-אביב, באמצעות אדריכל מנהל ההנדסה לאלמנטים המוצעים ולאופן שילובם בפיתוח. לאחר כמה שנים עתרו איגוד הקבלנים וחברות קבלניות נוספות לבית המשפט המנהלי בתל אביב בבקשה כי יינתן פסק דין המצהיר כי הנחיית עיריית תל אביב וועדת התכנון והבנייה בטלה בהיותה מנוגדת לדין. ב-1997 ביטל בית המשפט המחוזי את התקנה. השופט שדן בעתירה קבע כי כל סמכות מנהלית צריכה מקור בחוק או על פי חוק (בתקנה) ולא ייתכן כי חיוב של אזרח, גם אם מדובר בחברה קבלנית, יעשה בדרך של "הנחיה" מבלי שיעוגן באופן מפורש וברור בחוק. בסיום פסק-הדין מציין השופט שלא נעלמו מעיניו כוונותיה הטובות של העירייה אולם כאמור, יש לעגן חיוב זה כדין, וכל עוד הדבר לא נעשה – החיוב האמור בטל מעיקרו. כדי

להחזיר את התקנה יש לחוקק חוק ברמה הארצית. מאז ניסו כמה חברי כנסת לחוקק חוק שיסדיר את הנושא, ללא הצלחה.

במשך שנים ספורות באמצע שנות ה-90 של המאה הקודמת הייתה הנחיה זו של עיריית תל אביב לקבלנים וליזמים בתוקף, ובשנים אלו התברכה תל אביב בעבודות פיסול בנות קיימא, שהוצבו במרחב הציבורי ונעשו לאיקונות תרבותיות. כשמשווים את מספר הפסלים ואיכותם החומרית והערכית, אפשר לראות בבירור שללא חיוב באמצעות תקנות, היזמים אינם מתנדבים להציב יצירות אמנות, על אף שאלה יכולות למצב את הפרויקטים שלהם כיוקרתיים יותר.

בתחום המוניציפלי לא קיימים כיום קריטריונים ברורים להצבת פסלים במרחב הציבורי. ללא קריטריונים אלו העיריות מתפתות לרכוש "יצירות אמנות" שלא פעם אינן אלא תבניות מוכנות המשוקות על ידי חברות שזיהו הזדמנות כלכלית. חלקן הגדול משוכפל, חסר ייחוד ועשוי מחומרים הדורשים תחזוקה שוטפת של צביעה ושיפוץ. כך מתחדש המרחב הציבורי ביצירות בעלות ערך אמנותי וכלכלי ירוד.

2. תחום הקולנוע

1998 הייתה השנה הקשה ביותר בתולדות הקולנוע הישראלי; 36,000 צופים בלבד צפו בסרטים ישראליים בבתי הקולנוע. הסיבה העיקרית והברורה לכך הייתה קיצוץ של 50% בתקציב התמיכה בקולנוע.

ב-2000 מספר הצופים בסרטים ישראליים עמד על כ-140,000.

ב-2001 נחקק בכנסת חוק הקולנוע. לראשונה זכה הקולנוע הישראלי להקצבה מוסדרת – אקט שהניב שקט תעשייתי, אופק ותכנון ארוך טווח וכן גיבוש ומימוש תכנית הבראה מקיפה ויסודית.

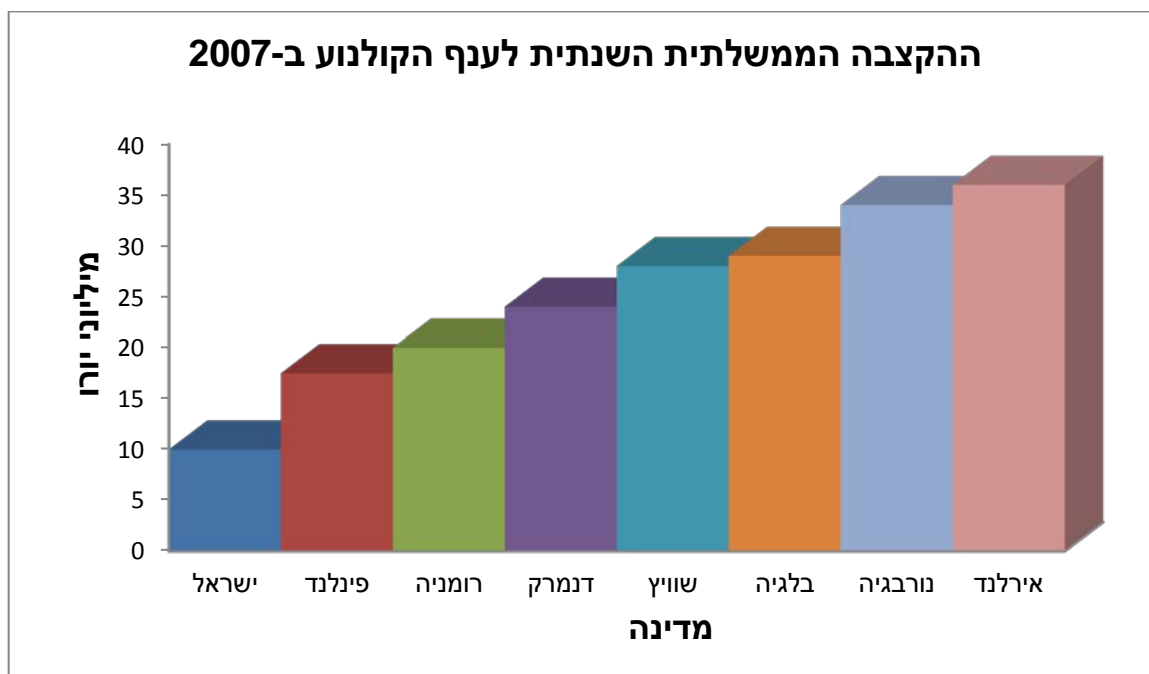
ב-2003 מספר הצופים בסרטים ישראליים עלה ל-595,000!

ב-2007 מספר הצופים בסרטים ישראליים עמד על למעלה מ-1,300,000. בשנה זו הוזמנו סרטים ישראליים להשתתף ביותר מ-200 פסטיבלים ברחבי העולם, וזכו ביותר מ-100 פרסים בינלאומיים.

חוק הקולנוע נחקק לאחר מאבקים ממושכים, במטרה להסדיר את התמיכה הממשלתית בקרנות הקולנוע השונות. החוק קובע את מקורות התקציב של חלוקת הכספים, כך ש-50% מהתמלוגים המגיעים למדינה הן משידורי הרשות השנייה והן משידורי הכבלים והלוויין יוזרמו לתמיכה בסרטים ישראליים. החוק מסמיך את שר/ת התרבות לתקן

תקנות, ואכן תקנות הקולנוע הן המגדירות מהו סרט ישראלי הזכאי לתמיכה. כמו כן החוק הסדיר תמלוגים ליוצרים והקמת קרנות לפיתוח תסריטים, להפקות ולהפצה. החוק כולל רגולציות המחייבות את חברות הכבלים והערוצים המסחריים להפיק יצירות מקור וסרטי תעודה.

במהלך שבע השנים הראשונות לקיומו של חוק הקולנוע (2001-2007), הסתכמה ההשקעה של כספי הציבור (כספי חוק הקולנוע) בכלל הסרטים – עלילתיים ותיעודיים – בכ-307 מיליון ₪. השקעה זו מינפה במהלך השנים האלה השקעה נוספת ממקורות אחרים (השקעות פרטיות, השקעות מחו"ל, השקעות גופים משדירים וכו') בסך של כ-610 מיליון ₪. לאורך שבע השנים הללו יצרו השקעות אלה כמיליון ימי עבודה ברחבי ישראל – לבמאים, מפיקים, תסריטאים, שחקנים, ניצבים, צוותים טכניים, תפאורנים, עורכים, מוזיקאים ואנשי הפקה.

ההקצה הממשלתית השנתית לענף הקולנוע במדינות בעלות מספר תושבים דומה, 2007

3. החוק להגנת הסופרים והספרות

החוק להגנת הסופרים והספרות מושתת על המודל הצרפתי מתקופת כהונתו של ז'אק לאנג. החוק מגביל את אחוז ההנחה המקסימלית של רשתות השיווק וקובע את גובה התמלוגים לסופרים. מטרתו למנוע מבצעי מכירות אגרסיביים שבמסגרתם נמכרו בדואפול (סטימצקי-צומת ספרים) 4 ספרים ב-100 ₪ (כ-20 יורו), ושפגעו בתמלוגי הסופרים. החוק נכנס לתוקף בתחילת 2014 ועדיין מוקדם לבחון את השפעתו על צריכת הספרות ועל הכנסותיהם של סופרים מתמלוגים, אולם על פי הכתבות המתפרסמות בעיתונים, נראה שהחוק רק גורם לכולם להפסיד. סטימצקי וצומת ספרים מאלצים את המו"לים להוריד את המחירים ב-60%, מחירי הספרים מזנקים במאות אחוזים והשתלבותם של סופרים צעירים בשוק עלולה להיבלם.

סיכום

אין ספק שבתחום החקיקה והרגולציה מצוי המפתח לשגשוגה של התרבות, ולשגשוגם של היוצרים עצמם, אך נראה שדרך ארוכה עוד לפנינו.

עמותות

בישראל יש למעלה מאלף עמותות NGO המקדמות תרבות ואמנות. רובן פועלות בתקציבים אפסיים ומופעלות על ידי אזרחים המעוניינים לקדם נושאים ספציפיים בתחום.

איגודי יוצרים

בעשור האחרון איגודי יוצרים בישראל לוקחים חלק משמעותי בניסיון לשנות את חוקי המשחק. המאבק הגדול ביותר התרחש באמצע העשור הראשון של שנות האלפיים, בשילוב כוחות של יוצרי הקולנוע. עשרות יוצרים השתתפו במאבק עיקש ונטול פשרות שבמסגרתו, בין היתר, עצרו פרמיירה של חברת הכבלים HOT תוך עימות עם השוטרים ב-2006, הפגינו מול בתייהם של חברי דירקטוריון, ומחו מול בתייהם של חברי הנהלה של ערוצי הטלוויזיה – כל זאת במטרה לקבוע סדר תרבותי חדש בחלוקת התמלוגים ולהחיל רגולציה על גופי שידור. בסופו של דבר הוביל המאבק לחקיקתו של חוק הקולנוע, המוזכר בדו"ח זה (בסעיף 3.3). איגודי יוצרים נוספים, כמו האיגוד המקצועי של האמנים הפלסטיים בישראל ואיגוד השחקנים, החלו גם הם לתבוע את זכותם לקיום הוגן.

המחאה החברתית

ב-2011, במקביל למחאות חברתיות ברחבי הגלובוס, הציתה דפני ליף, סטודנטית לקולנוע באוניברסיטת תל אביב, את המחאה החברתית הגדולה בתולדות ישראל. כמיליון איש יצאו לרחובות בכל הארץ, הקימו אוהלים וקיימו רבי שיח בנושאים כלכליים וחברתיים. המחאה החלה מדרישה לצדק חברתי, לזכות למגורים, לחינוך ולתרבות. השיטה הקפיטליסטית הושמה תחת זכוכית מגדלת והמצב שבו קבוצה קטנה של אנשים בישראל מחזיקה ברוב הכסף, הכוח והשררה נחשף לעיני כול וחדר למודעות הציבור.

אדוות המחאה החברתית, ששיאה בקיץ 2011, מורגשות כיום, כשקבוצות מוחלשות ובהן קבוצות יוצרים, אינן חוששות לתבוע את זכויותיהן מול הממסד. בשנתיים האחרונות גובר הלחץ מצד ארגוני יוצרים, אמנים ואנשי תרבות להגדיל את תמיכתה של המדינה בתרבות, ולעשותה לנגישה מתוקף תפיסתה כאלמנטרית של כלל האזרחים.

אמנה כאן שלוש מהיזמות הבולטות לשינוי סדר היום בתחום התרבות:

- עם מינויו של ח"כ עופר שלח לתפקיד יו"ר השדולה לעידוד התרבות והאמנות בישראל (2013) התקיימה ישיבה של כל בעלי העניין בתחום. קדמה לישיבה פגישה בין שלח וחברי איגודי היוצרים. אציין שהשדולה יזמה שיתופי פעולה עם חוגים באוניברסיטאות העוסקים בנושא מדיניות תרבות, עם סטודנטים למשפטים ועם ארגוני יוצרים כדי לנסות לאתר תחומים שבהם תוכל השדולה להשפיע על מקבלי ההחלטות במשרד הפנים, האוצר והתרבות. לטעמי יש לשקול לעבות את שדולת התרבות בכנסת ולקדם תיאום ושיתוף פעולה בין-משרדי.

- ב-2009 הוקם פורום מוסדות תרבות, שהתגלה ככלי יעיל לאיחוד כוחות מתחומי התרבות השונים. זו עמותה המקדמת פעילות להגדלת התמיכה במוסדות התרבות והאמנות על ידי הגדלת תקציבי החינוך והתרבות; מעודדת שיתוף פעולה בין ארגונים מקצועיים הקשורים לתרבות ואמנות בארץ ובעולם; מייעצת למדורי המועצה לתרבות, למועצת המוזיאונים ולמחלקות מנהל תרבות; מוציאה לאור פרסומים הנוגעים לפעילות מוסדות התרבות והאמנות; מקיימת כנסים לפיתוח הידע והמודעות לתרבות ואמנות; ומביאה לתיאום ולשיתוף בין מוסדות התרבות והאמנות בארץ.
- ב-2014 הוקם המטה להצלת התרבות, על ידי פורום מוסדות תרבות ואיגודי היוצרים, שיצאו למאבק משותף להגדלת תקציב התרבות בישראל.

מבוא

בתחום התשתיות, כמו בתחומים אחרים, ניכר פער מדאיג בהתפלגות השקעת המדינה בבניית תרבות ביישובים ערביים לעומת יישובים יהודיים או מעורבים. ערביי ישראל הם כ-20% מכלל האוכלוסייה (15.4% מהם מתגוררים ביישובים המוגדרים כערביים), ובתחום התשתיות לתרבות, אחוז ההשקעה ביישובים אלו הוא זניח. אציון שמשרד התרבות אינו בונה תשתיות אלא רק מסייע בשיפוץ מבנים קיימים. הרשויות המקומיות אמונות על בניית מבנים לתרבות ולאמנות, אולם בשל המצב הכלכלי הירוד של חלק ניכר מהרשויות המקומיות ביישובים הערביים, אין ביכולתן להשקיע משאבים בתחום שנחשב למותרות. מבני תרבות רבים נבנים בכספי מפעל הפיס, אולם בבדיקה שערכתי, מצאתי שמ-18 מבני תרבות ואמנות שהקים מפעל הפיס משנת 2001, אפילו מבנה אחד לא הוקם ביישוב ערבי.

בדיון שהתקיים בכנסת ב-3 בנובמבר 2014 עלה כי ביישובים המוגדרים כערביים אין כמעט אולמות תרבות או בתי קולנוע. בסיכום הדיון קרא יו"ר ועדת החינוך, ח"כ עמרם מצנע, לשרת התרבות להגדיל משמעותית את תקציב התרבות למגזר הערבי: "צריכת התרבות הערבית הקלאסית נמוכה מצריכת התרבות המערבית ולכן יש ליצור העדפה מתקנת לתרבות הקלאסית הערבית כדי ליצור ולעודד את צריכתה". הוועדה קראה גם לרשויות המקומיות הערביות לתת עדיפות לנושא זה ולהשקיע בתמיכה שוטפת בתרבות ובבינוי תשתיות.

מבנים ואולמות

אמנות פרפורמטיבית

במגזר היהודי יש תשתיות סבירות להצגת אמנות פרפורמטיבית. ביישובים ערביים ובדואים כמעט אין אולמות תצוגה הולמים.

מוזיאונים ואמנות פלסטית

בישראל יש מספר מספק של מוזיאונים וגלריות מסחריות. חסרות תשתיות לגלריות הציבוריות.

ספריות

לאחר שנים של משבר חמור, כיום אפשר לומר שיש תשתיות סבירות לספריות. בשנה האחרונה ניכרת מגמה של הקמת ספריות ניידות או ספריות קטנות במרחבים הציבוריים, פרי יוזמות של התושבים עצמן, בגיבוי העירונית.

ארכיונים

מדינת ישראל לוקה בחסר בתחום שימור התרבות, בנייה של ארכיונים ייעודיים ומכוני מחקר. במהלך השנים עלה הרעיון להקים גוף שישמר את רכישות המוזיאונים ויפעל כמכון מחקר, אך הרעיון מעולם לא הבשיל והתממש. גם בתחומי המוזיקה והתיאטרון אין ארכיון מסודר המאפשר לחוקרים נגישות לחומרים תיעודיים. הארכיון הישראלי לסרטים הוא המוסד הגדול והעיקרי בישראל האחראי לאיסופם ולשימורם של עשרות אלפי סרטים, ישראלים וזרים. זהו ארכיון הסרטים הגדול ביותר במזרח התיכון, ובין נכסיו מצויים כ-30,000 עותקי הקרנה של סרטים ישראלים וזרים, 20,000 קלטות וידאו ואלפי נגטיבים של יצירות קולנוע ישראליות. בתחום הארכיטקטורה יש ארכיון שהקים צבי אלחייני כיוזמה פרטית, ורק ב-2014 נרשם כעמותה.

בתי ספר יסודיים

בעשור האחרון נדחקים תחומי האמנות מתכניות הלימודים בבתי הספר ואינם נכללים בלימודי הליבה. בשל דרישת ההורים נכללים לימודי אמנויות בבתי הספר, בעיקר במסגרת לימודי העשרה או "תכנית לימודים נוספת" שמממנים הורים, לפעמים בסיוע רשות החינוך המקומית. המסר של משרד החינוך לתלמידים, להורים ולמורים הוא כי תחום האמנות הוא חסר חשיבות. להוצאת לימודי האמנות מתכנית הלימודים יהיו לדעת השפעות ארוכות טווח: צמצום החשיפה למקצועות האמנות ידכא את היצירתיות של התלמידים, המצב יניא את הסטודנטים לאמנות מלמוד לימודי הוראה ומלהשתלב בהוראת האמנות, ויגדיל את הפער בין תלמידים שיד הוריהם משגת מימון לימודי אמנות ובין תלמידים אחרים.

בתי ספר תיכוניים

מחטיבת הביניים ועד סיום התיכון התלמידים נחשפים פחות ופחות לתחומי האמנות השונים. באתר משרד החינוך אין אפילו אזכור לתחומי לימוד אלו. רק בבתי ספר שבהם יש מגמות או מסלולי לימוד ייעודיים לאמנות, התלמידים ייחשפו לתחום. יוצא אפוא שתלמידים המעוניינים להתפתח, להשכיל ולהתנסות בתחומי האמנות צריכים לבחור בבית ספר כזה, שלעתים הוא מרוחק מאוד ממקום מגוריהם. אציין עוד שכיום רבים מבתי הספר התיכוניים הכוללים מגמות אמנות הם בתי ספר חצי פרטיים ושכר הלימוד הממוצע בהם הוא כ-1,000 ₪ בחודש. מובן שבמצב כזה, לימוד האמנות הופך לנחלתם של האמידים והעשירים.

מוסדות על-תיכוניים ללימודי תעודה

מוסדות אלו, שרובם פרטיים (חלקם בתמיכה ציבורית חלקית) מציעים תכניות לימוד שאורכן בין כמה חודשים ל-3 שנים. בתום לימודיהם התלמידים מקבלים תעודה או דיפלומה שלרוב אינה מוכרת על ידי המדינה.

מוסדות לימוד אקדמיים

בישראל למעלה מעשרה מוסדות המעניקים תואר B.F.A או תואר B.Ed. במוסדות אלה 2-8 מחלקות שונות. מספר המחלקות המעניקות תואר M.F.A בתחומי האמנות אינו גדול.

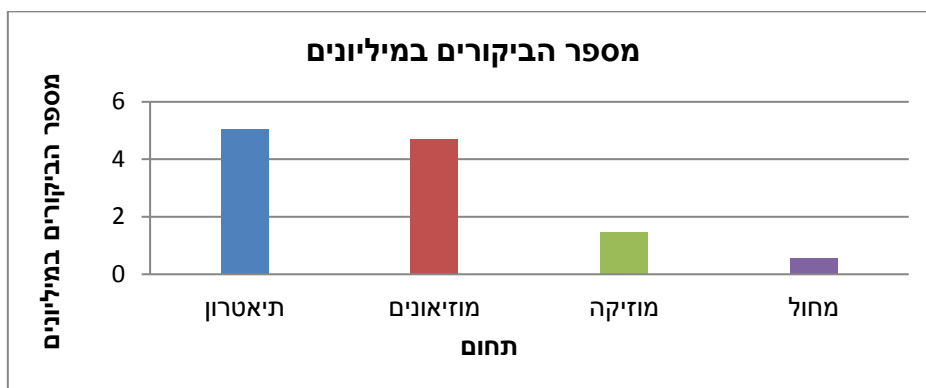
מלבד מסלולי לימוד המעניקים לבוגריהם כלים מקצועיים ותיאורטיים לעסוק במקצועות העיצוב והאמנות, מוסדות מסוימים מציעים גם הכשרה בתחומי האוצרות, בלימודי אמנות עיוניים, בביקורת תרבות ולאחרונה גם במדיניות תרבות.

סך כל הבוגרים בלימודים על תיכוניים

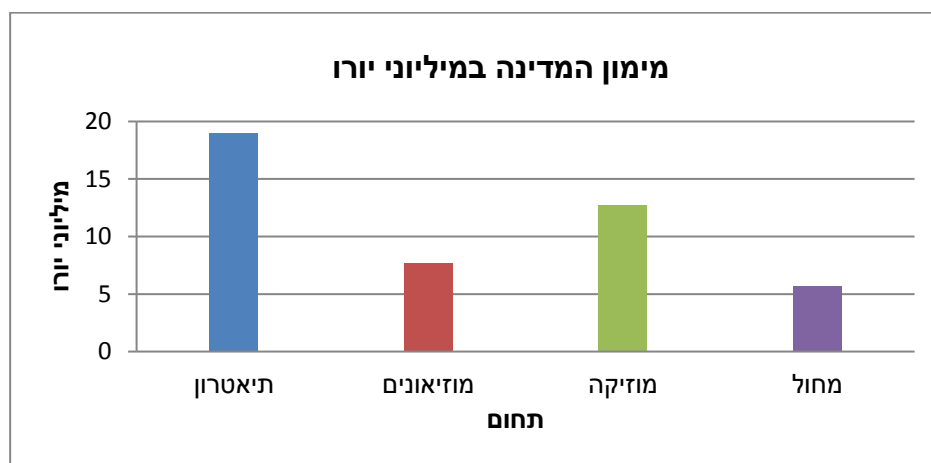
מספר הבוגרים הכולל את סך הסעיפים שמנתי מסתכם בכמה אלפים בשנה.

3.7 קהל, פרקטיקות של קהל מזדמן ושוחרי תרבות

הקהל הפוקד את המוזיאונים ואת אולמות התצוגה הקאנוניים, נהנה מסבסוד הכרטיס מטעם משרד התרבות. עם זאת, תחומים מסוימים זוכים לסבסוד ניכר משמעותית מתחומים אחרים.

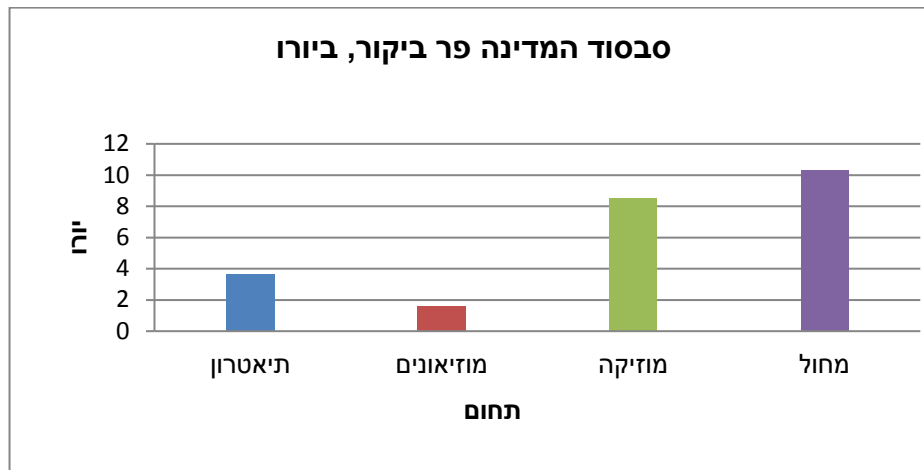

³ מספר ביקורים במוסדות תרבות, 2010

⁴ מימון המדינה במיליוני יורו, 2010

³ מתוך נתוני משרד התרבות
⁴ מתוך נתוני משרד התרבות

⁵ סבסוד המדינה פר ביקור, ביורו, 2010

לצד צריכת התרבות באולמות התצוגה המסורתיים - בתיאטראות, באולמות המחול והמוזיקה ובמוזיאונים – מתקיימת בחצי העשור האחרון תרבות צריכה מקבילה מול המרקע. תכניות הריאליטי בטלוויזיה מחצינות, לא פעם, תרבות שוליים, מעניקות לה לגיטימיות ואף דוחקות הצדה תרבות הנחשבת אליטיסטית. מלבד צפייה בטלוויזיה, גם האינטרנט נעשה למרחב אינסופי להצגת אמנות ולצריכתה. האינטרנט מאפשר לכל אדם כמעט חשיפה עצומה לתרבות מכל מקום בעולם ומכל סוגה (ז'אנר). במרחב זה, מסננת האיכות או הביקורת עברה ממומחים (מבקרי האמנות ומדורי התרבות) להמונים, באמצעות תפוצה והמלצות ברשתות חברתיות, ביוטיוב ובמדדים כמו רייטינג, לייקים ומספר צפיות. התמורה הזו בדפוסי צריכת האמנות משנה את חוקי המשחק, ונראה שהפרק הזה בהיסטוריה נכתב בימים אלה ומשתנה בקצב מואץ. סרטים וסדרות נצפים באינטרנט, בחלקם הגדול באופן פיראטי, מוזיקה נצרכת באופן כמעט בלעדי באמצעות האינטרנט, אמנים מעלים תיעוד של תערוכותיהם לאינטרנט. אופן זה של צריכת התרבות כמעט אינו מאפשר מעקב אחרי חלק גדול מהתפלגות הצריכה, בשל ביזור התוכן באתרים ובבלוגים המציגים את האמנות.

השינוי באופן צריכת התרבות מוביל גם לשינוי הדרגתי במנגנוני השליטה, המימון וההפקה של האמנות, ואף מחלחל לתוכני האמנות עצמם. דוגמה מובהקת לכך אפשר למצוא בטלטלה שעברו חברות התקליטים בישראל ובעולם כולו. הציבור החל לצרוך מוזיקה באמצעות תוכנות שיתוף קבצים, וחברות התקליטים התמקדו בהתחלה במלחמה משפטית בתופעה. בהמשך נוצרו מנגנונים טכנולוגיים שאפשרו לצרוך מוזיקה בקנייה של שיר בודד, ולא רק של אלבום שלם. המוזיקאים עצמם הבינו שהפצת שיריהם באמצעות היוטיוב, או באופן כללי באינטרנט, מביאה לחשיפה גדולה יותר, והשלימו עם כך שעיקר הכנסותיהם יהיו מהופעות חיות. חברות התקליטים נאחזו בדפוסים שהיו קיימים עשרות שנים, ונדמה שהיו האחרונות להפנים את השינוי. שינוי דומה ניכר כיום בתחום הספרות, עם המעבר לספרים האלקטרוניים. יהיה מעניין לעקוב אחר השינויים במספר הספרים שהישראלים רוכשים עם הורדת מחיר הספרים האלקטרוניים, ובעקבות האיסור (הנכלל בחוק הספרים) על מתן הנחות ברכישת ספרים מודפסים בשנה הראשונה לאחר שיצאו לאור. ייתכן שבעתיד נוכל לצרוך גם תכנים בתחום האמנות (Fine Art) והווידיאו ארט על פי זמן צפייה או הורדה. מגמות אלה מאפשרות לאמנים לקיים ערוץ ישיר יותר עם צרכני התרבות, ואף טומנות בחובן אפשרות להתפרנס מהפצת תוכן באמצעות האינטרנט.

⁵ מתוך נתוני משרד התרבות

3.8 טבלת ניתוח של בעלי העניין במגזר התרבותי

בעלי עניין	פעולות אפשריות לפנייה לאינטרסים של בעלי העניין	יכולת ומוטיבציה לחולל שינוי	השפעת המצב הקיים על הסקטור
אמנים ויוצרים	- הקמת איגוד יוצרים המקיף את כלל תחומי היצירה בישראל - הקמה או אימוץ של מנגנון ניהול שיסייע לאמנים להתנהל מול המוסדות השונים - יזימת פעולות להצפת הנושא לדיון ציבורי	- בעלי מוטיבציה גבוהה לשינוי - בעלי כוח פוליטי מוגבל	מסבסדים את האמנות שלהם על ידי פרנסה ממקצועות לוויניים
מוסדות תרבות	- העמקת שיתוף הפעולה בין מוסדות התרבות השונים - נכונות למאבק ציבורי בלתי מתפשר תוך ערבות הדדית	- בעלי מוטיבציה גבוהה לשינוי - בעלי כוח פוליטי מוגבל - לא מצליחים ליצור קואליציה מאוחדת	שורדים בדוחק בגלל תקציבים לא ריאליים
קהל צרכני התרבות	- פנייה ישירה לציבור זה לצורך התגייסות להשמעת קול חזק וברור לזכותו לתרבות	קהל פאסיבי בעיקרו, ומוגבל באפשרויות לחולל שינוי	נפגע מחוסר מימוש הפוטנציאל הגלום בתחום
כלל הציבור	חידוד מודעות הציבור לחשיבות של התפתחות תרבותית	ברובו אינו מודע למשמעות של שגשוג תרבותי	נחשף מעט מאוד לתחומי התרבות והיצירה
רשויות מקומיות	- פניות ישירות לעיריות בדרישה לעיבוי תקציב התרבות - דרישה לסיוע לאמנים הפועלים בתחומי הרשויות המקומיות בהנחות בארנונה, בסיוע אדמיניסטרטיבי ובהקמת סדנאות אמנות	- תלויות חלקית בתקציבים מהממשל - רשויות לא מעטות נמצאות בגירעון שאינו מאפשר טיפול הולם בתחום התרבות, הנחשב למותרות.	- אינן מסוגלות להקציב תקציבים ראויים לתרבות - קובעי המדיניות מתפתים לחשיבה קצרת מועד
המדינה	- עיבוי וחיזוק שדולת התרבות בכנסת - הצגת מחקרים העוסקים בנושא מזוויות של התפתחות תרבותית, השפעת התמיכה בתרבות על התפתחות כלכלית והשוואה בין מדינות שונות באזור ובעולם - חתירה לייסוד תקציב תרבות קבוע שיעלה תוך עשור-שניים מ-0.2% ל-1% מתקציב המדינה	- תקציב הביטחון הוא פרה קדושה ונתפס כצורך קיומי, הגוזל קרוב לרבע מתקציב המדינה. - חברי כנסת ספורים מוכנים לנהל קמפיין בלתי מתפשר להגדלת תקציב התרבות ושינוי סדר היום הלאומי	- האמנות הישראלית אינה נחשפת בעולם. - אוצרות התרבות נעלמים, בהיעדר שימורם.

3.9 ניתוח חוזקות, חולשות, הזדמנויות ואיומים במגזר התרבותי

חוזקות	חולשות
<p>- כמות יוצרים ואיכות אמנותית גבוהה.</p> <p>- התחלה של בניית קואליצית תרבות המורכבת מיוצרים, מוסדות תרבות ומשרד התרבות.</p> <p>- רוח גבית מאדוות המחאה החברתית משנת 2011</p> <p>- מדינה בעלת אוכלוסיה מגוונת ורב תרבותית</p>	<p>- חוסר מנהיגות וסולידריות של כלל היוצרים</p> <p>- דעת קהל רווחת הרואה בתחומי היצירה האמנותית אלטיזם תרבותי</p> <p>- במדינה הטוענת להישרדות קיומית אל מול המציאות הבטחונית, ההשקעה בתרבות עדיין נתפסת בקרב רוב הציבור כמותרות.</p> <p>- תקציב הביטחון שואב קרוב לרבע מתקציב המדינה.</p>
הזדמנויות	איומים
<p>- הדיון הציבורי הביקורתי בהשקעה העצומה בביטחון על חשבון תחומים חברתיים מתרחב ונעשה ללגיטימי.</p> <p>- ככלל, שר/ת האוצר ושר/ת התרבות יכולים לקדם את שגשוג התחום. שרים מכהנים בעלי זיקה לתחום (למשל שר האוצר בעת כתיבת הדו"ח, ח"כ יאיר לפיד, מקורב לתחום האמנות והתרבות) יכולים להניע שינוי משמעותי וחיובי בתחום התרבות.</p>	<p>- המשך הסכסוך הישראלי-פלסטיני מרחיק את הסיכוי להשקעה בתרבות.</p> <p>- צריכת התרבות מושפעת באופן ישיר וקיצוני מתקופות של מיתון כלכלי.</p>

על פי הערכתי, האתגרים המרכזיים העומדים בפני השחקנים השונים היוצרים את התרבות, או המשפיעים על מדיניות התרבות בישראל הם:

1. יצירת שינוי תודעתי לגבי מעמדן של האמנות והתרבות במכלול ההוויה, ומיצובן כעמוד תווך משמעותי ביצירת זהות ישראלית, רב לאומית, התומך בביסוסה של חברה בריאה.
2. הרחבת הלובי המשותף לכל היוצרים ומוסדות התרבות ומשרד התרבות, מול משרד האוצר וכלל חברי הכנסת.
3. הגדלת תקציב התרבות באופן משמעותי, הן ברמת המדינה והן ברמה המוניציפאלית.
4. חיפוש מודלים הקיימים באזור מדינות הים התיכון, אירופה, ארה"ב וכלל העולם שניתן ללמוד מהם כיצד ניתן לשפר את מצב התרבות בישראל.
5. הקטנת הפערים בין המגזר היהודי והמיעטים הכוללים את המגזר החרדי, הערבי, הדרוזי, הצ'רקסי והבדווי בפיתוח תשתיות ופעילות שוטפת.
6. הנגשת יצירות אמנות קאנוניות במקביל ליצירות שוליים לכלל האוכלוסיה.
7. ביסוס לימודי אמנות חוויתיים, והטמעתם בתהליך הלמידה מהגן ועד סוף ביה"ס התיכון.

4. מסקנות והמלצות

מבט-על במצב התרבות בישראל בעשורים האחרונים מוביל למסקנה כי אנו נמצאים בנקודת זמן מעניינת, שבה יש הבשלה מסוימת ביחסם של קברניטי המדינה לתרבות. מסתמנת תחילתה של חשיבה רחבה יותר על מושג התרבות, והכרה בחשיבות יצירת התנאים שיביאו לשגשוגה. הנתונים העולים מהדו"ח אמנם אינם נוסכים אופטימיות רבה, אולם בהתחשב בעובדה שמדינת ישראל קיימת פחות משבעים שנה, יחסה של המדינה להשקעה במשאב התרבות היא במגמת שיפור.

ההמלצה האופרטיבית של דו"ח זה היא הקמת ועדה סטטוטורית רחבה, שתבחן מגוון היבטים כלכליים וחוקתיים העשויים לתמוך בשגשוגן של האמנות והתרבות, תוך שמירה על רווחת היוצרים בישראל. להלן כמה היבטים שעל הוועדה לבחון:

1. הצרכים של השחקנים השונים בשדה התרבות.
2. סוגיות כלכליות כגון תמריצים כלכליים לרכישת אמנות, הקלות מס וארנונה לעוסקים באמנות, מדרגות מיסוי וביטוח לאומי לאמנים ובחינת שיעור המע"מ על יצירות אמנות.
3. רגולציה על מוסדות ציבוריים וממשלתיים בנוגע לרכישת אמנות, וקידום תשלום הוגן לאמנים על מופעים ועל יצירת אמנות.
4. ייסוד מנגנון רכישה, שימור ומחקר של אמנות ישראלית.
5. בדיקה מקיפה של התקציבים השוטפים למגזרים שהופלו במרוצת השנים, בדיקת התשתיות הקיימות ופיתוח חדשות במקומות שהופלו.
6. תקציב התרבות הרצי.
7. מודלים שונים של תמיכה, תקצוב ורגולציה שנבחנו במקומות אחרים בעולם.
8. ההשלכות של הוצאת תחומי האמנות מתכניות הלימוד בבתי הספר.